

Deride Kullanılan Bazı Dikiş Teknikleri ve Ürün Örnekleri *

Some Sewing Techniques and Product Examples Used in Leather

ÖZET

İnsanoğlunun doğanın olumsuz şartlarına karşı, örtünme ve barınma amacıyla tarih öncesi çağlarda kullandığı ilk materyallerden biri olan derinin geçmişi çok eski çağlara dayandığı bilinmektedir. Deri dayanıklı, sağlıklı ve kolay şekil alan bir malzeme olması sebebiyle çağlar boyunca giysi, aksesuar, dekorasyon sektörlerinde kullanılmış ve kullanılmaya devam edilmektedir. Hayatımızın her alanında günümüzde süslemeli deri eşya ve aksesuarlar görülmekte ve gittikçe önem kazanmaktadır. El sanatı çerçevesinde yapılan deri ürünlerin yüzey süslemesinde; boyama, baskı, oyma, applike, keserek işleme, yakma, ıslatarak şekil verme, dikiş ve işleme vb. gibi teknikler kullanılmaktadır. Tarih boyunca çok zengin bir kültüre sahip olan Türkiye’de ön plana çıkmış, ün kazanmış olan deri sanatı, Türkler tarafından gelişmiş deri işçiliği ile tarih içinde her alanda kültür ve sanat değeri taşıyan nitelikli eserler ortaya koymuşlardır. Geçmişte kendine özgü nitelikler taşıyarak yapılmış deri sanatı günümüzde de estetik çekiciliği ile kültürümüzün bir yansıması olarak yapılmaya devam etmektedir. Günümüzde deriden yapılan ürünlerde, doğal bir malzeme olması, kullanışlılığı, yumuşaklığı, gibi özelliklerinin bulunması nedeniyle süslemeli deri eşya üretimi gittikçe önem kazanmakta ve büyük ilgi görmektedir. Sanatkarlar deri sanatında geçmişte ve günümüzde çeşitli yüzey süsleme teknikleri geliştirmişlerdir. Bu tekniklerden biri de dikiş tekniğidir. Bu çalışmada amaç; deri dikiş tekniklerinden çok kullanılan dört tekniği açıklamak ve ürünler üzerindeki kullanımını inceleyerek tanıtmaktır.

Anahtar Kelimeler: Deri dikiş, Deri yüzey süsleme, Deri ürünler.

ABSTRACT

It is known that the history of leather, which is one of the first materials used by mankind in prehistoric times for the purpose of covering and shelter against the adverse conditions of nature, dates back to ancient times. Since leather is a durable, healthy and easily shaped material, it has been used and continues to be used in clothing, accessories and decoration sectors throughout the ages. Today, leather goods and accessories with ornaments are seen in all areas of our lives and are becoming increasingly important. In the surface decoration of leather products made within the framework of handicraft; techniques such as dyeing, printing, carving, applique, cut processing, burning, wet shaping, sewing and processing etc. are used. Leather art, which has come to the forefront and gained fame in Turkey, which has a very rich culture throughout history, has produced qualified works of cultural and artistic value in every field in history with the leather craftsmanship developed by the Turks. Leather art, which was made in the past with its unique qualities, continues to be made today as a reflection of our culture with its aesthetic appeal. Today, the production of leather goods with ornaments is gaining importance and attracting great interest due to the fact that it is a natural material, usefulness, softness, etc. in products made of leather. Artisans have developed various surface decoration techniques in leather art in the past and today. One of these techniques is the stitching technique. The aim of this study is to explain four techniques that are widely used among leather stitching techniques and to introduce them by examining their use on products.

Keywords: Leather sewing, Leather surface decoration, Leather products

GİRİŞ

Doğadaki farklı hayvan türlerinin postlarından elde edilen deriler, kimyasal işlemler sonucunda ürün yapımına uygun hale getirilerek kullanılmaktadır. İlk çağlardan günümüze kadar farklı işlevsel alanlarda kullanılan deriler; insanların deriyi işlemeyi keşfetmesi ile başlamıştır. Türk deri el sanatları, Orta Asya’da başlamış, Türk toplumu batıya göç edip Anadolu’ya yerleştikçe gelişmeye devam etmiştir. Bu uzun süreç içerisinde sosyal ve kültürel yapıya bağlı olarak deri ürün çeşitlerinin sayısı artmış ve uygulama alanları genişlemiştir. İnsanlık geliştikçe deri giyimden perdeye, dekorasyondan sanat eserlerine kadar sayısız endüstride kendine yer bulmuştur (Kanbay, 1993: 86).

Dericilik ve deri sanatının gelişmesinde ve yayılmasında Türklerin özel bir konuma sahip olduğu düşünülmektedir. Türk kültürünün en önemli buluntuları arasında Altay Dağları’nın Pazırık bölgesinde bulunan deri kalıntıları yer almaktadır. Orta Asya’daki Hun-Pazırık mezar höyüklerinden elde edilen keçelerin yanı sıra, hayvan motifli ve benzeri deri eyer kılıfları içeren aplikler, halılar, gündelik eşyalar ve hepsinden

Melda Özdemir ¹
Tuğçe Sönmezoğlu ²

How to Cite This Article

Özdemir, M. & Sönmezoğlu, T. (2023). “Kullanılan Bazı Dikiş Teknikleri ve Ürün Örnekleri”, International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(77): 5188-5199. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.73591>

Arrival: 11 September 2023
Published: 30 November 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, El Sanatları Bölümü, Ankara, Türkiye

² Yüksek Lisans Öğrencisi ,Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, El Sanatları Bölümü, Ankara, Türkiye

önemlisi deri elbise ve ceketler ile kürklü çizmeler gibi deri kıyafetler, savaş malzemesi bulunmaktadır. Bu deri süs eşyaları bize dericilik hakkında bilgi vermektedir (Aslanapa, 1974: 25).

Osmanlı döneminde gelişen deri işleme sanatı, özellikle saray atölyelerinde ve saray için yapılan deri örneklerinde olağanüstü başarı elde ettiği bildirilmektedir. Mükemmel işçilikleri ve güzel süslemeleriyle dikkat çeken bu örnekler arasında kitaplıklar, saklama torbaları, çeşitli sandıklar, kâseler, giysiler, kalkanlar, at eyerleri ve dizginleri, kesici alet kılıfları, sandıklar, kapı perdeleri, kemerler, çantalar vb işler gözlemlenmektedir. Osmanlı döneminden günümüze kadar ulaşan, her biri başlı başına birer sanat olan deri ciltler kültürel ve sanatsal değerleri açısından kalıcı ve önemli belgelerdir. Bugün bu eserler yurtiçi ve yurtdışındaki müzelerde bulunmaktadır.

Bir zamanlar olağanüstü kalitede olan deri ürünlerinin yanı sıra, artık yaşam alanlarından günlük eşyalara ve giyime kadar her yerde deri ürünler mevcuttur. Bunlar çanta, kemer, çerçeve, kırtasiye malzemesi ve yastık gibi aksesuarlar dışında gündelik eşyalardır; Tablolar, duvar panelleri, saatler, şişe, vazolar ve saksılar, abajurlar, maskeler ve heykeller, ofis ve ev mobilyaları vb. gibi örneklerdir.

Deriye çeşitli yöntemlerle renk, parlaklık, desen, baskı gibi özellikler verilebilmesi, ipek kumaş kadar ince ve yumuşak işlenebilmesi, temizliğinin kumaşa göre daha kolay olması, kolay kalıplanabilme özelliği, kullanım kolaylığı, koruyuculuğu, rengi ve kokusuz olması nedeniyle moda tasarımcıları ve giyim uzmanları tarafından tercih edilmektedir (Anonim, 1999:46). Deriler, kumaşlarda olduğu gibi dekoratif motiflerle de en ince ayrıntısına kadar çok çeşitli tekniklerle uygulanabilmektedir (Erdönmez, 2002:91).

Geçmiş dönemlerden günümüze kadar insanlar farklı malzemeleri kullanarak çeşitli teknikler geliştirmiş, deri eşyalar ve süsleme sanatları üretmişlerdir. Bu teknikler Orta Asya, Selçuklu ve Osmanlı gibi Türk tarihinin önemli dönemlerinde, zamanın özelliklerini yansıtabilecek şekilde tekstil, deri, ahşap, metal, taş, çini vb. alanlarda gelişmiştir. Bu nedenle sanatın farklı alanlarında kullanılan teknikler ortak özelliklere sahiptir. Örneğin deri yüzey süsleme tekniklerinde kullanılan kakmacılık (gömmе), oyma, kabartma, nakış ve aplike gibi teknikler; metal ve ağaç işleme, nakış, dokuma ve taş işçiliğinde yaygın olarak kullanılan tekniklerdir. Geçmişten günümüze uzun bir süre boyunca deri eşya üretiminde dekoratif amaçlı çeşitli malzeme ve teknikler bir arada kullanılmış, deri bazen ara malzeme, bazen de ana malzeme malzemesi olarak yapılmıştır (Özdemir ve Kayabaşı, 2007: 3).

Ayrıca deri eşyaların dekorasyonda kullanımını da hızla artmaktadır. Son yıllarda dekorasyon alanında uzman ve meraklıların deri ev aksesuarlarını iç mekânlarda (ev, ofis, restoran, otel gibi) kullanma konusunda istekli oldukları gözlemlenmektedir. Mağaza vitrinlerinde veya kullanıcıların evlerinde ve kıyafetlerinde deri eşya örneği görülebilmektedir.

Çeşitli iplikler, şeritler, kordonlar vb. dikiş tekniklerinde, deri yüzeylerin süslenmesinde ve birleştirme tekniklerinde kullanılırlar. Bunlar elastik büzgülü, makine büzgülü, fitil büzgülü, pileli, manşetli, biyeli vb. büzgüleri içerir. Dikiş tekniğine bağlı olarak teyel, kenar düzeltme, baskı vb. gibi çeşitli teknik ve süslemeler yapılır. Deri dikişinde bazen iplik, şerit ve kordon gibi malzemeler ile dikiş yapılır. Dikiş tekniği diğer tekniklerle birlikte de kullanılabilir.

Deri ürünlerin birleştirilmesinde ve süslenmesinde kullanılan el dikişinin yanı sıra ahşap ve metal gibi alt yapı malzemelerinin gerdirilmesiyle yapılan bazı ürünlerde birleştirme tekniği olarak zımba ve yapıştırıcı gibi malzemeler de kullanılmaktadır.

Çalışma, günümüze kadar devam eden deri dikim tekniğini ve deri eşya üretimini belgelemesi açısından önemlidir. Bu nedenle gelecek nesiller için özgün bir bilgi kaynağı olacağına, gelecek nesillerin dericilik sanatını öğrenmesine olanak sağlayacağına, dericilikle uğraşan ve bu konuya ilgi duyan insanlara ışık tutacağına inanılmaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde dericilik hakkında genel bilgi ve deri dikiş tekniklerinde kullanılan araç ve gereçler açıklanmıştır.

Deri Dikiş Teknikleri

Deri dikiş türleri, deri parçalarını iplikle birbirine bağlayabilecek çeşitli teknikleri içermektedir. Tek dikiş, eyer dikişi, çapraz dikiş ve kutu dikişi dâhil olmak üzere birçok çeşidi mevcuttur. Her tekniğin kullanımını ve görünümünü farklıdır ve deri dikerken farklı yapımlar kullanılır.

Deri dikişleri, derinin iplik kullanarak bir arada tutar ve dikiş sırasında kullanılan yöntem farklı bir görünüm oluşturur. Tek dikiş ve eyer dikişi de dâhil olmak üzere standart el dikişi en yaygın olanıdır.

Deri dikmenin tarihinin taş devrine kadar uzandığı bildirilmektedir. Bu dönemde hayvan kemikleri iğne olarak kullanılmış ve kaba hayvan derilerini kaba bir dikiş yöntemiyle dikilmiştir. Sanayi Devrimi'nden ve dikiş makinelerinden önce, tüm deri ürünler zanaatkarlar tarafından elle dikildiği bilinmektedir. El dikişi zaman içinde hızla gelişmiştir. Ancak yenilikler, terziliğin yüksek değerli bir kariyer haline gelmesiyle Orta Çağ'da başlamıştır. Bu dönemde dikiş iğneleri standart hale gelmeye başlamış ve çift dikiş, çapraz dikiş vb. gibi yeni dikiş yöntemleri kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde bu yöntemlerin yerini dikiş makineleri almıştır, ancak el dikişini tercih edenler yüzyıllardır süregelen tekniklerden faydalanmaktadır. (Erişim tarihi: 8.09.2023, libertyleather goods)

Deri dikiş teknikleri, özellikle deri işleme ve işçiliği bağlamında çeşitli nedenlerden dolayı büyük önem taşır. Deri dayanıklı ve uzun ömürlü bir malzemedir, ancak deri ürünlerin gücü büyük ölçüde dikiş kalitesine bağlıdır. Doğru dikiş teknikleri, dikişlerin sağlam olmasını sağlayarak derinin zaman içinde yırtılmasını veya çözülmesini önler. Düzgün ve hassas dikişler deri ürünlerin estetiğine katkıda bulunur. Çantalar, cüzdanlar, ayakkabılar ve giysiler gibi deri ürünlerin işlevsel olması gerekir. Doğru dikiş teknikleri, bu ürünlerin yapısal bütünlüğünün korunmasına yardımcı olarak amaçlarına etkili bir şekilde hizmet etmelerini sağlar. Deri giysiler ve aksesuarlar söz konusu olduğunda konfor esastır. Düzgün dikilmiş dikişler ve kenarlar, deri ciltle temas ettiğinde sürtünmeyi ve rahatsızlığı önleyebilir.

Deri ürünler çok uzun süre dayanabilir, ancak ara sıra onarım ve bakım gerektirebilirler. Farklı dikiş tekniklerini anlamak, ustaların ve tüketicilerin deri ürünlerini onarmalarına veya değiştirmelerine olanak tanıyarak kullanım ömürlerini uzatır.

Deri, moda ve aksesuarlardan döşemeye, otomotiv iç mekânlarına ve daha fazlasına kadar çeşitli uygulamalarda kullanılabilir. Farklı dikiş tekniklerini bilmek, zanaatkarların çok çeşitli projelerde deri ile çalışmasını sağlar.

Birçok kültür ve gelenekte deri işçiliğinin uzun bir geçmişi vardır ve dikiş teknikleri genellikle nesiller boyunca aktarılır. Bu geleneklerin korunması ve devam ettirilmesi kültürel miras ve zanaatkarlık açısından önemlidir. Ayrıca yüksek kaliteli deri ürünlerin yaratılmasında deri dikiş teknikleri büyük önem taşımaktadır.

Deri Dikiş Tekniğinde Kullanılan Araçlar

Deri dikiş tekniklerinde; delme(çarklı) zımba, biz, deri kesim bıçağı, maket bıçağı, mengene, çelik cetvel, tokmak, delme aletleri, rulet, saya ve deri dikiş iğneleridir.

Delme zımbası (ayarlanabilir zımba): çanta, kemer, ayakkabı vb. deride istenilen boyut ve dönme ekseninde delikler açmak için kullanılan pense benzeri bir alettir (Gökçesu, 2002, s. 21). **Biz:** Deri işlerinde dikiş sırasında iğnenin girdiği noktayı delmek için kullanılan, ahşap saplı, keskin uçlu çelik alettir (Tekin, 1993: 51). **Deri kesme bıçağı:** Deriyi kesmek ve temizlemek için kullanılan alet, iki bölümden oluşur. Ortasında bir iskelet kısmı ve bir bıçak bulunmaktadır. Bıçağın sapının arkası keskindir. Bu kısım köşeleri yuvarlamak ve noktaları yerleştirmek için kullanılır (Akalin, Yılğör, Seyhan 1993:100). **Maket bıçağı:** kâğıt, deri vb. farklı boyutlardaki malzemeleri kesmeye yarayan, sivri kısmı köreldiğinde ucu kırılarak yenilenebilen bir alettir (Gökçesu, 2002, s. 28). **Mengene:** İşlenecek nesnelerin istenilen şekilde tutulup sabitlenmesini sağlayan alettir. **Çelik cetvel:** Derinin uzunluğunu ölçmek ve doğru şekilde kesmek için kullanılan ölçü birimleri işaretlenmiş çelik bir alettir (İşler, 2013: 57). **Çekiç:** Sabitleme ya da deri yüzeyinde baskı oluşturmak için kullanılan, ahşap veya plastikten yapılan sapları ile vurmaya yarayan alettir (İşler, 2013: 60). **Delme aletleri:** Deride, cihazın üst kısmına çekiçle vurarak delik açmak için kullanılan aletlerdir. **Rulet:** Döndükçe ardı ardına iz bırakan, saplı ve dişli küçük demir tekerlek biçimli alettir (Özdemir ve Kayabaşı, s. 92). **Saya iğnesi:** Keskin uçlu, yuvarlak ve delikli uçlu büyük çelik iğnedir. Delikli derinin zımba veya iğne ile dekoratif dikişlerinde ve el dikişinde kullanılır (Gökçesu, 2002: 31). **Deri dikiş iğneleri:** Bir tarafı sivri, diğer tarafı delikli, çeşitli boyutlarda çelik aletler, deri ve kürk dikiminde kullanılır. Keskin iğne uçları iğnenin cilde batırılmasını kolaylaştırır. Bu aynı zamanda deriye zarar vermeden dikiş yapılmasına da olanak sağlar (İşler, 2013: 60).

Şekil 1. Deri dikiş tekniklerinde kullanılan gereçler (a. Çarklı zımba, b. biz, c. deri kesim bıçağı, d. Maket bıçağı, e. mengene, f. Çelik cetvel, g. Tokmak, h. Rulet, i. delme aletleri, i. iğneler)

Deri Dikiş Tekniğinde Kullanılan Gereçler

Deri dikiş teknikleri yapımında çeşitli deriler, yapıştırıcı, boya, parlaticılar, çeşitli metaller, iplikler ve sıırım kullanılmaktadır.

Deriler; Keçi derisi: Astar ve ayakkabılık deridir (Sahtiyani) (Kanbay 1993). **Deri:** Orta ve büyük boy sığır ve manda ham derilerinden elde edilen, bitkisel taneler ve diğer organik tanenlerle tek başına veya birleşim halinde tabaklanan, sert, dayanıklı, doğal renkte derilerdir (İşler, 2013: 53). **Meşin:** Koyun ve keçi derilerinin çeşitli yöntemler kullanılarak tabaklanmasıyla elde edilen, doğal boyalı veya boyanmış ince, yumuşak ve elastik derilerdir. Ayakkabı astarlığında, dekoratif ürünlerde ve tarımda kullanılmaktadır (Gökçesu, 2002: 18). **Rugan:** Kayın katranlı keten tohumu yağı, söğüt tabaklanmış deriye kademeli olarak uygulanır ve orta sıcaklıkta kurutulur. Yumuşaklığı, parlak görünümü ve suyu geçirmemesi en önemli özelliğidir. Kemer, çanta, ayakkabı yapımında kullanılır (Akalin vd., 1993: 37). **Sahtiyani:** Sahtiyani keçi derilerinin bitkisel tanenler kullanılarak türlü yöntemlerle tabaklanmasıyla elde edilen tabii renkli veya boyanmış, yumuşak mamul derilerdir. Tabii renkli sahtiyani ve boyanmış sahtiyani gibi tipleri bulunmaktadır (Gökçesu, 2002: 31). **Süet:** Derilerin tersinin özel makinelerde fırçalanarak tüyendirilmesiyle elde edilir. Kıyafetlerde çanta ve ayakkabılarda kullanılır. Süetler, orta veya hafif, genç sığır, dana, malak derileriyle keçi, koyun ve kuzu derilerinin kanatlı ve bütün olarak krom tuzları ile et tarafı rafine edilmiş, yumuşak kürklü, kadifemsi çeşitli renklerde tabaklanmasıyla elde edilen, renklendirilmesi özenle işlenerek elde edilen derilerdir. İnek süeti, dana süeti, malak süeti, keçi süeti veya keçi süeti gibi çeşitleri bulunmaktadır. (Gökçesu, 2002: 30). **Vaketa:** Genç ve yetişkin sığırların (erkek, enerjik hayvanlar) derilerinden elde edilir. Tanen ve karışık işlemlerle tabaklanan derinin arkası kazınarak yağlanır. Natürel veya boyalı ve desenli olarak kullanılabilen bir deri türüdür. Bunlar, orta ila hafif ham sığır derilerinin bitkisel tanenler ve diğer organik tanenlerle tek başına veya birleşim halinde tabaklanması ve daha sonra derinin yan tarafının yağlanması ve parlatılmasıyla elde edilen doğal veya cam renginde yumuşak derilerdir. Doğal renkli vaketa, boyalı vaketa ve saraç vaketası olmak üzere farklı vaketa türü bulunmaktadır (Gökçesu, 2002: 30). **Vidala:** Ağır, orta ve hafif sığır, dana ve atların derilerinin krom tuzlarıyla tabaklanıp camla kaplanmasıyla elde edilen çeşitli renklerde yumuşak derilerdir. Spor çantası ve ayakkabı yapımında kullanılmaktadır (Gökçesu, 2002: 30).

Yapıştırıcılar: İki yüzeyi birbirine yapıştıran sıvı veya katı bir maddedir. Deri ciltlemelerde kullanılır. Deri ürünlerde genellikle deri yapıştırıcıları tercih edilmektedir (Özdemir, 2007: 93).

Boyalılar: Katı veya sıvı bir ortamdan oluşan ve kullanıldıkları maddenin rengini değiştiren renkli maddelerdir. Boyalar kimyasal yapılarına ve renklendirme özelliklerine göre sınıflandırılır. Anilin boyama en çok deri işlerinde kullanılsa da deri, kumaş, çiçek ve kaplamalarda da boyalar kullanılmaktadır (Özdemir,2007:92).

Cilalar: Boyalı yüzeylerin korunması ve parlatılması için kullanılan maddeler. Başlıca cila maddeleri çeşitli vernikler, selüloz vernikler, deri macunları, gomalak ve leflefitir (Aker ve Bostancıoğlu 1970).

Sırım: Bu, çok ince ağdan yapılmış ince, uzun bir şekildir. Kenarların birleştirilmesinde, kenarların temizlenmesinde ve deri eşya yüzeylerinin dekorasyonunda kullanılır. Deri kayışların da çeşitleri bulunmaktadır (Koyunlu, 1986:35).

Metaller: Elle kolayca şekillendirilen ince levhalar halindeki bakır-pirinç levhalar, montaj işlemlerinde kullanılan teller, dekoratif unsur olan çeşitli levha ve halkalar ile ürünlerin kulpları olan kulplardan oluşur (Özdemir, 2007: 92).

İplikler: Deri dikiminde aşağıdaki iplik türleri kullanılır: Pamuk iplikleri: Pamuk tohumlarının etrafında oluşan liflerden elde edilirler. Mumdan geçirilerek elde edilen mumlu iplikler manuel dikiş ve takı yapımında kullanılmaktadır. Saracıye ürünlerinde makine ve el dikişlerinde pamuk iplikleri kullanılmaktadır (Megep 2007:23). **Merserize İplik:** Merserizasyon, pamuk liflerinin ipeksi hale getirilmesi anlamına gelir. Merserize iplikler parlak ve dayanıklıdır. Deri dikiminde merserize iplikler ve farklı kalınlıktaki şeritler kullanılmaktadır (Megep 2007:23). **Filoş (Flos):** Selülozdan yapılmış yapay, parlak ve bükümsüz bir iplik türüdür (Megep 2007:23). **Pamuk:** Çok kalın bir pamuk ipliği türüdür (Megep 2007:23). **Keten:** Dokuma lifleri açısından çok önemli bir bitkidir. Bu liflerden yapılan kumaşa keten adı verilmektedir (Megep 2007). **Kenevir:** Sapları liflere ayrılarak çanta ve kaba triko gibi eşyaların yapımında kullanılan bir bitkidir. Bu bitkiye kenevir de denir. Bu iplik dekoratif deri ürünleri bağlamak için kullanılır. Bu iplikler aynı zamanda ciltte çeşitli süslemeler oluşturmak için de kullanılmaktadır (Megep 2007:23). **Dikiş ipliği:** polyester elyaf ipliği. Diskler ve rulolar halinde mevcuttur. Dikiş atölyelerinde kullanılmaktadır (Megep 2007:23). **Sentetik İplikler:** Suni ve sentetik elyaflardan yapılan iplikler. Suni ve sentetik elyaflardan elde edilen iplikler şunlardır: Desenli rafya (sentetik rafya): Mat ve parlak olmak üzere iki türü vardır. Hem şerit halinde hem de metrelik olarak satılabilmektedir. Farklı renk ve kalınlıklarda mevcuttur. Deri süslemelerin yapıştırılmasında kullanılır (Megep 2007:23).

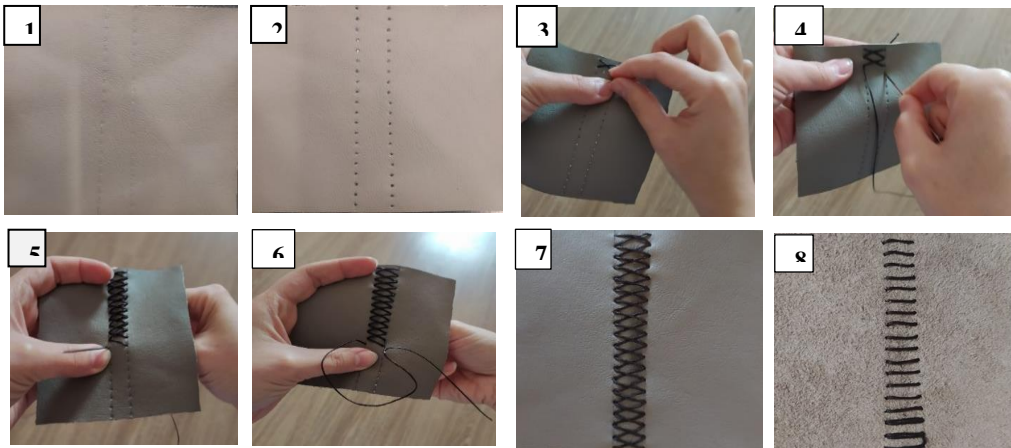
Güderi şeritler: Geyik derisinden yapılmış yumuşak, mat bir deridir. Bu ağdan kesilen farklı kalınlıktaki şeritler ip haline getirilerek bağlama, süsleme ve saraçlık örmeye kullanılır (Megep 2007:23).

Deride Dikiş Teknikleri

Deri dikiş teknikleri, çanta, cüzdan, kemer, giysi ve daha fazlası gibi çeşitli deri ürünleri oluşturmak için deri parçalarını bir araya getirmek için kullanılan yöntem ve becerilerdir. Doğru dikiş teknikleri, nihai deri ürünün sağlığını, dayanıklılığını ve estetiğini sağlamak için gereklidir. Birçok deri dikiş teknikleri bulunmaktadır. Bu tekniklerden bazıları şunlardır; sarma dikiş, çift dikiş, ilikli örgü ile birleştirme dikiş, çapraz dikiş, oyulgama dikiş, saya dikişi vb. birçok dikiş teknikleri bulunmaktadır. Bu kısımda deri dikiş teknikleri arasında en çok kullanılan dört dikiş tekniğinden söz edilmiştir.

Çapraz Dikiş

Deri, çapraz dikiş, deri işçiliğinde yaygın olarak kullanılan bir el dikişi tekniğidir. İki deri parçasını birleştirmek veya dekoratif desenler oluşturmak için elle bir dizi × şeklinde dikiş oluşturmayı içerir. Bu yöntem dayanıklılığı, gücü ve estetik çekiciliği nedeniyle popülerdir. Genellikle cüzdan, kemer, çanta ve diğer deri aksesuarlar gibi eşyaların yapımında kullanılır.

Şekil 2. Çapraz dikiş tekniğini gösteren işlem basamakları

1. Çapraz dikiş tek Z dikişine benzer ancak bunun yerine deri boyunca bir × yaparak ilerlenmiştir. Çapraz dikişin yapılacağı yerde birbirine paralel delikler açılır, her iki tarafta eşit miktarda iplik olması için bir iğne ipliği olarak başlanır. Bir tarafı ikinci deliğin üzerinden ve çaprazından geçirilir ve içinden çekilir.
 2. Sağ taraftaki iğne sol taraftaki ikinci deliğe geçer. Sonra aynı işlemi diğer taraf için ters yönde yapılır.
 3. Şimdi sol taraftaki iğne sağ taraftaki iğne deride bulunan sağ taraftaki ikinci deliğe geçer. Arka taraftan iplikleri yanındaki paralel delikten geçirilir.
- 4-5. Düzgün bir görünüm elde etmek için her seferinde aynı taraftan çaprazlamaya başlanıldığından emin olunur. Bunu sonuna kadar devam ettirecek veya paralel çizgileri çaprazlayacak ya da son ×'i arka taraftan bağlanacaktır. Bu, ipliği birkaç kez çaprazlamak kadar güçlü olmayacaktır ancak biraz daha iyi görünecektir. Ayrıca “×” deseninde geri gidip iplik arkadan bu şekilde bağlanabilir.
- 6-7. Bitmiş hali “×” çarpı şeklinde arkadan görünümü ise paralel çizgi “-” şeklindedir.

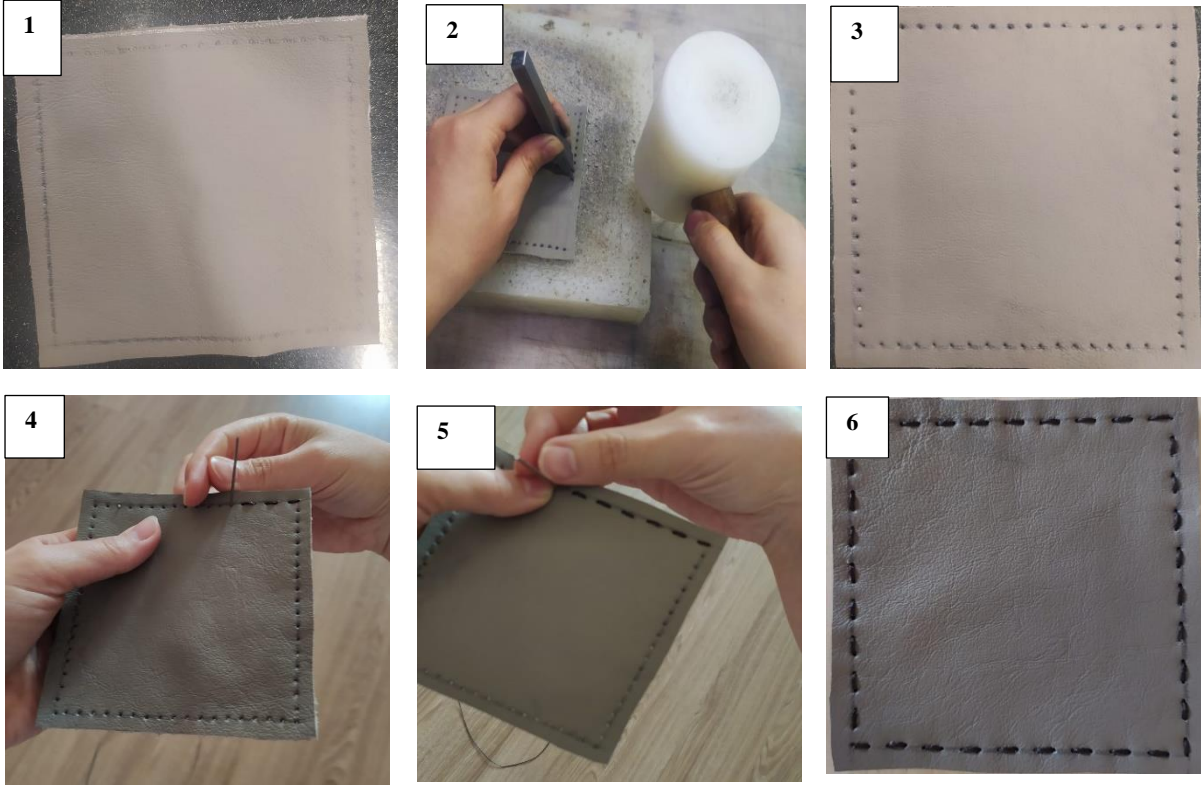
Şekil 3. (Çapraz dikiş tekniğinin çizimli gösterimi. (İğne ile birinci delikten A noktasından çıkarılır. İkinci deliğe B noktasına batılır. Üçüncü delikten C noktasından çıkarılır. Üçüncü delikten D noktasından batılır ve dördüncü delikten E noktasından çıkarılır). Kaynak: Megep, 2007:41.

Şekil 4. Çapraz dikiş tekniği ile yapılmış çanta Kaynak:(<https://pin.it/1C24xYy>. Şekil 5. Çapraz dikiş tekniği ile yapılmış kutu. Kaynak: <https://pin.it/7q21gNZ>.

Oyulgama Dikişi

Elle yapılan kalın, seyrek, gelişigüzel dikiş tekniğine oyulgama denmektedir. Bu dikiş, eğer tel dikişte sorun yaşıyorsanız dikişinizi hızlandırmanıza yardımcı olabilir. Çok basit bir dikiş yöntemidir ve temel olarak tel dikişle aynı görünüme sahiptir ancak yalnızca bir iğne gerektirir.

Şekil 6. Oyulgama dikiş tekniğini gösteren işlem basamakları.

1. Birleştirilecek deriler kesilir. Kenarlarından yapıstırılır. Dikiş aralıkları belirlenir ve işaretlenir. İşaretlenen yerler çarklı zımba veya biz ile delinir.
 2. Bu dikiş tekniğini, ipliğin bir tarafının iğnenin deliğinden geçirilmesiyle yapılır.
 3. Daha sonra ipliğin diğer tarafının ucunu alıp iğnenin üzerine yerleştireceksiniz.
 4. Sonra bu ipliği iğnenin etrafına yaklaşık 3-5 kez sarın.
 5. Daha sonra sarılmış ipliği alın ve gözü ve ipliğin diğer tarafını geçene kadar yukarı çekin.
 6. Düğüm iplikten çıkana ve düğüm kendi kendine olana kadar çekin. Düğümü çektikten sonra ipliğin bir ucunda düğümün kendiliğinden olması gerekir.
 7. Şimdi iplik parçasını gözün içinden iğneye kilitleyeceksiniz, bu eyer dikişi ile aynıdır. İpliği alın ve iğnenin üzerine ayırın, ardından gözü geçene kadar yukarı çekin.
- Bu, düğüm arka tarafta yerinde kalırken başlangıç deliğinden çekmenize izin verecektir. Delikten tamamen geçmemek için arka tarafta yaklaşık bir ya da iki inç sarkmasına izin vereceksiniz. Deliklerden dikerken fazla iplik parçasını tutacaksınız. İpliğin serbestçe sarkmasına izin verene kadar ileri geri birkaç dikiş yapmanız gerekecektir.
8. Düğüm arka tarafa gelene kadar ikinci delikten çekin. Bir kez geçtikten sonra ilk deliğe geri dönecek ve üçüncü deliğe geçeceksiniz. Daha sonra ilk delikten geri dönün.
 9. Ardından ikinci deliği atlayın ve üçüncü delikten geçin. Dikişinizi tamamlayana kadar bu işleme devam edeceksiniz. Hatırlamanın kolay bir yolu, bir ileri başlayıp bir geri gitmek ve sonra iki ileri gitmektir. Bir adım geri, iki adım ileri ve sonuna gelene kadar tekrarlayın. Güvenli bir finiş oluşturmak için birkaç kez ileri geri gidebilirsiniz.
 10. Fazladan ipliği kesin ve derinin içine yakın.

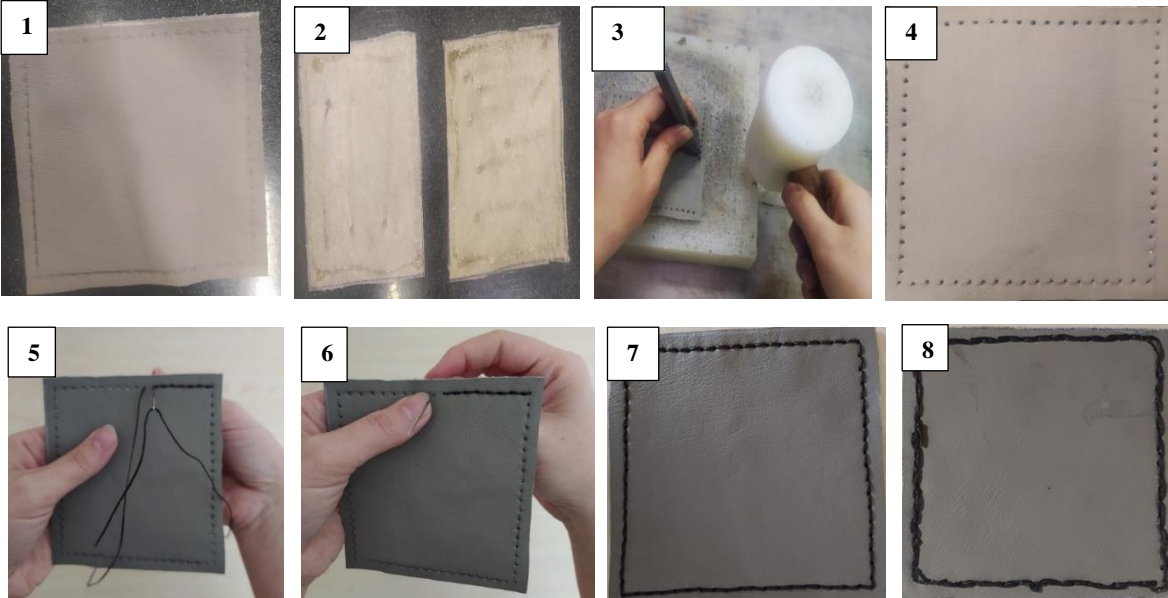
Şekil 7. (Oyulgama dikiş tekniğinin çizimli gösterimi. İğne ile ilk önce A noktasından B noktasına batılır. Daha sonra B noktasından C noktasına çıkılıp D noktasına batılır. Delinmiş olan yerlerden bir alt bir üst geçecek şekilde dikilir) Kaynak: Megep 2007:42.

Şekil 8. Oyulgama dikiş tekniği ile yapılmış çanta Kaynak: <https://pin.it/41KmXkBP> Şekil 9. Oyulgama dikiş tekniği ile yapılmış cüzdan <https://pin.it/3aoVmtV> Şekil 10. Oyulgama dikiş tekniği ile yapılmış kartlık. Kaynak: <https://pin.it/2McVVsn>

Elde Makine Dikişi

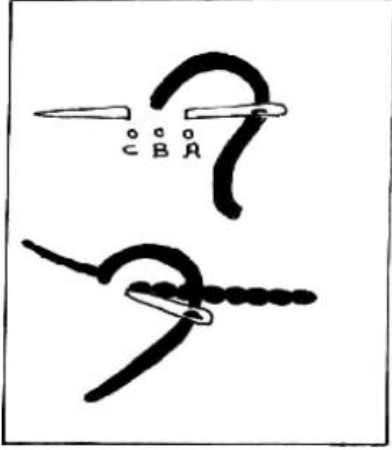
Elle yapılan birbirinin ardışık şekilde takip eden dikişe elde makine dikişi denir.

Şekil 11. Elde makine dikişini gösteren işlem basamakları.

1. Elde makine dikişle birleştirilecek deriler kesilir.
2. Kenarlarından yapıştırılır.
3. Noktaların büyüklüğü ve mesafesi belirlenerek işaretlenir.

4. İşaretlenen yerlerdeki delikler zımba veya biz ile delinir.
5. Dikimde kullanılan birleştirme malzemesinin ucu düğümlenir.
6. Dikme işlemi; ikinci delikten çıkılıp, birinci delikten batılarak üçüncü delikten çıkılarak dikiş işlemine bu şekilde devam edilir.
7. Elle dikiş yaparken, düzgün bir dikiş sağlamak için bağlantı ipliği her zaman aynı yönde kalmalıdır.

Şekil 12. (Makine dikiş tekniğinin çizimli gösterimi. İğne ile ilk önce A noktasına batılır. Daha sonra C noktasından çıkarılır. B noktasına batılır. Teknik bu şekilde ilerler) Kaynak: Megep, 2007:43.

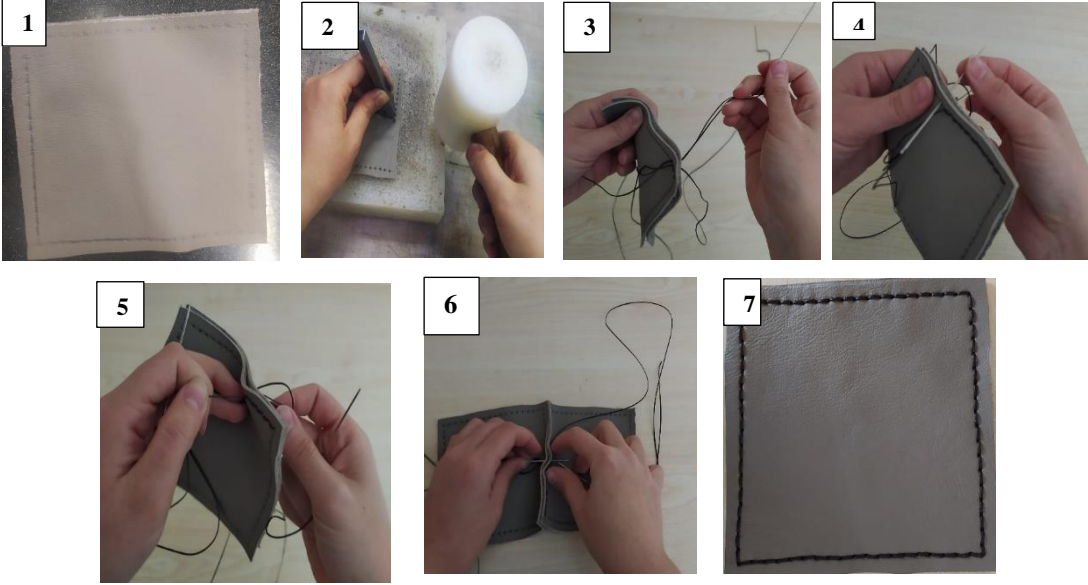
Şekil 13. Elde makine dikiş ile yapılmış defter kabı. Kaynak: <https://pin.it/32rQb5T> Şekil 14. Elde makine dikiş ile yapılmış çanak Kaynak: <https://pin.it/4nefDL8> Şekil 15. Elde makine dikiş ile yapılmış cüzdan Kaynak: <https://pin.it/2Yuvmdk> Şekil 16. Elde makine dikiş ile yapılmış cüzdan Kaynak: <https://pin.it/5RPLPan>

Saya (Eyer) Dikiş

Eyer Dikiş, kumaş parçalarını birbirine dikmek için en iyi el dikişidir. Tüm dikişler arasında en güvenli ve en güçlü olanıdır. Deri, suni deri ve dikiş makinesiyle dikilemeyen diğer kalın kumaşları dikmek için kullanılır.

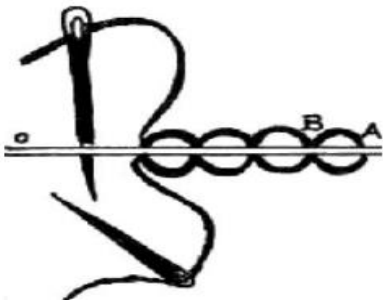
Böu dikişle ilgili en iyi şey, dikişleri herhangi bir noktada yanlışlıkla keserseniz çözülmeyecek olmasıdır. Bu nedenle bir dikiş makinesinin kilit dikişinden daha güçlü olduğunu söyleyebilirsiniz. (Eşit aralıklı bir koşu

dikişini bazen üst dikiş için kullanıldığında eyer dikiş olarak da adlandırılır. Bunun için ilik bükümü adı verilen güzel bir iplik kullanılır. Bu dikiş yapmak için nakış ipliği de kullanabilirsiniz).

Şekil 17. Saya (eyer) dikişini gösteren işlem basamakları.

1. Dikiş çizgisini kenardan eşit olarak işaretlemeniz gerekecektir. Ayrıca dikiş yapmadan önce delikleri de işaretleyin.
2. İğneye ipliğinizi her iki taraftan geçirin.
3. İğnelerden birini delikten geçirin. İğneyi ve ipliği, iplik her iki tarafta eşit olacak şekilde ayarlayın. İğneyi deri üzerindeki delikten geçirin.
4. Ön taraftaki iğneyi bu ikinci delikten arkaya doğru geçirin. Geriye doğru sıkıca çekin.
5. İlk iğneyi ikinci delikten geçirin. Dikiş sıkılaştırmak için ipliği her iki taraftan çekin. Yine de çok sıkı çekmeyin.
6. Bu adımları tekrarlayın. İki iğnenizi aynı delikten her iki tarafa doğru geçireceksiniz. Eyer dikiş bu şekilde oluşturulur. Her dikişten sonra ipliği sıkıca çekin. Sona ulaştığınızda ipliği sabitlemek için bir veya iki geri dikiş yapın.

Şekil 18. (Saya(eyer) dikiş tekniğinin çizimli gösterimi. İğne ile A noktasından çıkılır. Sağ eldeki iğne ile B noktasına batılır. Sol eldeki iğne ile B noktasında çıkılır. Saya dikiş ile birleştirme yaparken, dikişin düzgün olması için iğne batışları düzgün sıra takip etmeli ve iplikler her zaman aynı yönde kalmalıdır) Kaynak: Megep 2007:25.

Şekil 19. Saya dikişi ile yapılmış çanta Kaynak: <https://pin.it/1vDLm82> Şekil 20. Saya dikişi ile yapılmış kalemlik Kaynak: <https://pin.it/73sUxRT> Şekil 21. Saya dikişi ile yapılmış kutu Kaynak: <https://pin.it/1mVMEd>.

SONUÇ

Deri geçmişten günümüze kullanılmakta olan önemli bir üründür. Bu ürünler hem günlük hayatı kolaylaştırmakta hem de sanatsal değer taşımaktadırlar. Deri yüzey süsleme tekniklerinden dikiş tekniği Türk dericilik sanatında çok önemli bir yere sahip olan deri ürünler; ögeçmişte ve günümüzde ayakkabı, kaftan, koşu takımları, çanta, yastık, çeşitli ev aksesuarları vb. birçok deri ürünün birleştirilmesi ve süslemesinde kullanılmaya devam etmektedir. Deri ile birlikte kumaş vb. materyallere de uygulanmaktadır.

Deri işlerinde dikiş teknikleri, deri ürünlerin genel kalitesine, dayanıklılığına ve estetik çekiciliğine katkıda bulunması açısından önemlidir. Dayanıklı ve sağlam bir malzeme olan deri, doğru dikiş teknikleri, dikişlerin zorlanmaya dayanabilmesini sağlayarak derinin yırtılmasını veya parçalanmasını önler. Deri çantalar, cüzdanlar ve giysiler gibi ürünlerde cepler, kayışlar ve kapaklar gibi işlevsel özellikler oluşturmak için etkili dikiş teknikleri gereklidir. Kaliteli dikiş, deri ürünlerin uzun ömürlülüğünü artırır. İyi uygulanmış dikişler ürünün genel dayanıklılığına katkıda bulunarak erken aşınma veya hasar olmadan düzenli kullanıma ve çevre koşullarına dayanmasını sağlar.

Dikiş sadece işlevsel değildir, aynı zamanda deri ürünlerin görsel çekiciliğinde de önemli bir rol oynar. Dikiş deseni, iplik rengi ve genel işçilik seçimi ürünün estetik değerine katkıda bulunur. Ceket veya ayakkabı gibi deri giysilerde, konforun sağlanması için doğru dikiş gereklidir. Kötü yapılan dikişler sürtünme veya basınç noktalarına neden olarak rahatsızlık yaratabilir. Yüksek kaliteli dikiş teknikleri daha pürüzsüz bir sonuç sağlayarak kullanım sırasında rahatsızlık olasılığını azaltır. Dericilik genellikle bir zanaat olarak kabul edilir, hassas ve karmaşık dikişler, üreticinin detaylara verdiği önemi ve yüksek kaliteli bir ürün üretme konusundaki kararlılığını gösterir.

Ayrıca bir deri ürünün hasar görmesi durumunda, uygun dikiş teknikleri onarımları daha uygulanabilir hale getirir. İyi yapılandırılmış bir ürün genellikle genel bütünlüğünden ödün vermeden onarılabilir.

Sonuç olarak; dikiş teknikleri deri işçiliğinde hem işlevsel hem de estetik nedenlerle hayati önem taşır. Deri ürünlerin genel kalitesine, dayanıklılığına ve görsel çekiciliğine katkıda bulunur ve ilgili zanaatkarların beceri ve sanatını sergilerler.

KAYNAKÇA

- Akalın, S., Yılıgör, A. ve Seyhan, N. (1993). Ayakkabıcılık terimleri sözlüğü. Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Aker, M. ve Bostancıoğlu, H. 1970. Genel teknoloji. Güneş Matbaacılık. 456s., Ankara.
- Anonim (1999). Deri mobilyada geleceğin modası. Deri leather fashion dergisi, 58, 46-49.
- Aslanapa, O. (1974). Türk ve İslam sanatı. İnkılap kitapevi, İstanbul.
- Erdönmez, C. (2002). Askeri kültür varlıkları içinde deri aksesuarların üretim, kullanım ve süsleme teknikleri. 6. Müzecilik semineri, Genel kurmay başkanlığı, 90-93ss. İstanbul.
- Gökçesu, Z. (2002) Deri Teknikler. İstanbul: Ya-pa Yayınları.
- İşler, S. (2013). Deri Çanta Sektöründe Tasarım Eğitiminin Yeri ve Önemi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kanbay, H. (1993). Derinin öyküsü. Art Dekor Aylık Dekorasyon ve Sanat Dergisi, 7;82-88.
- Koyunlu, A. (1986). Kaybolan el sanatlarından deri ve dericilik. Arkeoloji ve sanat dergisi, (34-35); 26-31.

Megep (2007). Ayakkabı ve Saraciye Teknolojisi Elde Birleştirme Tekniği, Ankara.

Özdemir, M.ve Kayabaşı N. (2007). Geçmişte ve Günümüze Dericilik. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Tekin, Z. (1993). Osmanlı debbağhanelerinde kullanılan aletler ve dericilik tabirleri. İlim ve sanat dergisi, 37 ; 51-56.

WEB ADRESLERİ

<https://www.libertyleathergoods.com/types-of-leather-stitches/>

<https://deri dikiş teknikleri /; pin.it/2Q8YPOA>, <https://pin.it/2Yuvmdk>, <https://pin.it/32rQb5T>

<https://pin.it/1C24xYy>,<https://pin.it/7q21gNZ><https://pin.it/41KmXkBP>, <https://pin.it/4t1S5z8>

<https://pin.it/3aoVmtV>, <https://pin.it/x0axROj>, <https://pin.it/2McVVsn>,<https://pin.it/5RPLPan>

<https://pin.it/7mXiLak>, <https://pin.it/1vDLm82>, <https://pin.it/1mVMEdF>, <https://pin.it/73sUxRT>